

ယွန်းရှမ်းတိုင်းပြည် ယွန်းရှမ်းလူမျိုး

စိုင်းစံအိုက် (ဒါကုန်)

အဘိဓမ္မတာရဋ္ဌဂုရုဘွဲ့ရဓမ္မာဒယဆရာတော်ဘုရားကြီးပူဇော်ပွဲမဂ္ဂဇင်း၊

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ နှာ 110-116 ထိ။

ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး ဒုတိယအုပ် စာမျက်နှာ (၂၄၄)၌ သုဝဏ္ဏဘူမိ မည်သော ကျိုင်းမိုင်၊ မဟာနာဂ ရတိုင်းဖြစ်သော ကျိုင်းဟုံ(Chianghung)၊ ခေမာဝရတိုင်းဖြစ်သော ကျိုင်းတုံ(Chiangtung) စသော ယွန်းပြည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး၌ ယွန်းရှမ်းဟူသော ခေါင်းစဉ်ကြီး ခေါင်းစဉ်ငယ် မတွေ့ရှိရပေ။ ဗမာစာမှာ (ပါဠိစာကို ---ဟု အသံဖလှယ်ထားသောကြောင့်) သိန္နီ(Hsenwi) ဟု မှန်နန်းမှာ မှတ်တမ်းပြုထားသော်လည်း ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်၊ ၂၀၀၆ ပုံနှိပ်ရန် တည်းဖြတ်သူများက သိန်းနီ-ဟု မှားယွင်းစွာ ဖော်ပြထားသည်ကို စာမျက်နှာ(၂၄၄)မှာပင် တွေ့ရှိရပါသည်။

စစ်ကိုင်းမင်း ဖွဲ့စည်းပေးသည့်ရာဇဝင်ပြုစုရေးအဖွဲ့သည် ၁၈၂၉ ခုနှစ်၊ မေလ ၃ ရက်နေ့မှစ၍ ရာဇဝင်တော်ကြီး ကို စတင်ရေးသား၏။ ဦးကုလားသည် ပညာရှင်ဟု ကျော်ကြားပြီး တနင်္ဂနွေမင်းလက်ထက် ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၀၇၆ (A.D. 1714) တွင် ယဉ်ကျေးလှသော မင်းသုံးစကားတို့ဖြင့် မဟာရာဇဝင်ကြီးကို ရေးသားခဲ့၏။ ယွန်းရှမ်းပြည်နှင့်ယွန်း ရှမ်းလူမျိုးကို ဦးကုလားက (၁၇၁၄)မှ စတင်မှတ်တမ်းတင်ရာ ယွန်းတိုင်းပြည်သည် ပိုစောရန်သာ ရှိသည်။

ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်ကြီး(နှာ-၂၆၆)တွင် ယိုးဒယားတစ်မြို့၊ လန်ဇန်တစ်မြို့၊ လဝိုက်(လဝက်)တစ်မြို့တို့တွင် ဆင်ကောင်း၊ မြင်းကောင်း များပြား၍ ရှမ်းပြည်(သံလွင်အနောက်)၊ ယွန်းပြည်(အရှေ့သံလွင်)ချီတော်မူသကဲ့သို့ မလောက် မလား၊ မလေးမစား မမူသင့်ချေဟုရေးသားထား၏။ ယိုးဒယားသည် အယုဒ္ဓယကို ဆိုလိုပြီး လန်ဇန်သည် ယခုလောနိုင်ငံ ရှိ(လန်ဇန်)ကို ဆိုလိုသည်။ ယနေ့အသုံးပြုသော ယိုးဒယားသည် အယုဒ္ဓယသားများဟုသာ အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ သက္က ရာဇ်(၉၂၅) ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်များရှင်ဘုရင်သည် ကျိုင်းမိုင်မြို့တွင် ရှိသော တိုက်လှေ၊ ကုန်လေတို့ကို ပြင်ဆင်စေ၍ ယိုးဒယား(အယုဒ္ဓယ)မြို့သို့ ချီလေ၏။

ဦးကုလားရာဇဝင်ကြီး(နှာ ၁၇၅) သက္ကရာဇ် ၉၀၈ တွင် ရခိုင်သို့ ရေကြောင်း၊ ကြည်းကြောင်း ချီတော်မူ၏။ မြောက်ပိုင်းရှမ်းပြည်၊ ယွန်းပြည်၊ ယိုးဒယားပြည်နှင့်လည်း အရေးအရာ မပြီးချေသေး စသည်ဖြင့် ရေးသားထား၏။ ထို့ ကြောင့် ဗမာရာဇဝင်၌ သုံးသော ယွန်းရှမ်းပြည်သည် ကျိုင်းဟုံ၊ ကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းမိုင်၊ ကျိုင်းဟိုင်းနှင့်လန်ဇန်တို့ အကျုံး ဝင်သည်ဟုမှတ်ယူရ၏။

ဗမာရာဇဝင်မှတ်တမ်းဝင် ဒွါရဝတီပြည် လပွန်း(Lampung)၊ လပန်း(Lampang)တို့ပါဝင်သော ယိုးဒယားပြည် ကို ဆိုလိုသည်။ ယင်းဒွါရဝတီနိုင်ငံသည် ယခင်က မွန်နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့ပြီး ခမာပြည်ထောင်စု ကေရာဇ်နိုင်ငံတွင်းရှိ နိုင်ငံတစ် နိုင်ငံ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မွန်နှင့်ခမာတို့ စကားလုံးများ ဆင်တူမှုရှိသော်လည်း လူမျိုးတစ်မျိုးတည်း မဟုတ်၍ ထပ် တူမှု မရှိပေ။ မွန်နိုင်ငံတွင်း(လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်း)၌ ရှမ်းလူမျိုး ရှိနေပြီးသား ဖြစ်သည်။ A.D. 573 တွင် ထိုရှမ်းများက မွန်တို့၏ဒွါရဝတီနန်းကို ဝင်စီးနိုင်ခဲ့သည်။ မွန်ဘုရင်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်နေပြီး မွန်စာလည်း ရှိနေပြီးဖြစ်၍ မြေကြီး အတွက်နှင့်လူများစွာ သေကြေမှုကို မလိုလားတော့ပြီ။ အနောက်အရပ်၌ မြေများစွာ ရှိသည်ဟုဆိုပြီး ယနေ့ဟံသာဝတီ (ပဲခူး)သို့ ထို A.D 573 မှာပင် ပြောင်းရွှေ့ခဲ့လေပြီ။ လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်းမြို့သည် ရှမ်းနာမည်၊ ရှမ်းမျိုးစု အများစု နေထိုင် ပြီး မွန်ယဉ်ကျေးမှုများစွာ ထွန်းကားခဲ့ကြောင်း ယနေ့တိုင် ထင်ထင်ရှားရှား ပေါ်လွင်နေပါသည်။ မွန်လူမျိုးများစွာ ယနေ့ ထိုင်းနိုင်ငံ၌ ရောပြွမ်းနေထိုင်လျက် ရှိပါသည်။

ယနေ့ ကမ္ဘောဒီးယားကို ယခင်က ဖုန်နန်နိုင်ငံဟုခေါ်ပါသည်။ အိန္ဒိယမှ ပုဏ္ဏားများ၊ ကုန်သည်များ၊ မင်းသားများ ရောက်ရှိလာ၍ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု၊ အုပ်ချုပ်မှု ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ A.D. 802 ၏ဘုရင်သည် ဟိန္ဒူနာမည် Jayavarman II ဖြစ်ပါသည်။ သူသည် Ankor ဒေသ(ဟိန္ဒူဘုရားကျောင်းဒေသ)ကို စတင်စုစည်းခဲ့ပြီး ဒီဘုရားကျောင်းဒေသကို Kamboja-desa ဟုလည်း ခေါ်တွင်၍ နောင်တွင် Kamboja=Cambodiya ဖြစ်လာသည်။ ဟိန္ဒူဘုရင်မျိုးဆက် Suryavarman ဘုရင်သည် A.D. 1060 တွင် ယနေ့ မြင်တွေ့နေရသော Ankor Wat (ဟိန္ဒူဘုရားကျောင်း)ကို စတင် တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ A.D. 1182 တွင် Jayavarman VII မင်း ဆက်ခံအုပ်ချုပ်ပြီး သူကိုယ်တိုင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်လာ သော်လည်း ဟိန္ဒူဘာသာကိုလည်း ဆက်လက်ခွင့်ပြုတော်မူပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဟိန္ဒူမင်းဆက်သည် ယနေ့ ကမ္ဘောဒီး ယား၌ (၁)ရာစုမှ (၁၈)ရာစုထိအောင် လွှမ်းမိုးခဲ့ပြီ။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် နှစ်ပေါင်းရာစုများစွာ အသောကမင်းကြီး လူကြိုက်များပြီး ပြန့်ပွားခဲ့သော်လည်း မူဆလင်မင်း များ ကြီးစိုးလာ၍ သီဟိုဠ်(ယနေ့ Sri Lanka)သို့ B.C. 246 တွင် အလုံးအရင်းဖြင့် ပြောင်းသွားပါသည်။ ထိုမှနေ၍ အာရှ နိုင်ငံများစွာသို့ ဆက်လက်ပြန့်ပွားခဲ့ကြောင်း Internet ပေါ်မှ (Spread of Buddhism) ကို လေ့လာလျှင် တွေ့နိုင်သည်။

မွန်တို့၏ ဒွါရဝတီနှင့်ရှမ်းတို့ လန်နားဒေသသို့ (A.D. 400) ခန့်က ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာစာပေများ ရောက်ရှိခဲ့ပါသည်။ တိန္ဒူဘုန်းကြီးများ၏ အကူအညီဖြင့် မွန်ဒွါရဝတီ၌ မွန်စာ၊ မွန်ဗုဒ္ဓဘာသာ ရှိခဲ့ပါသည်။

အသောကဘုရင်ခေတ်က ရဟန်းတော်များကို ကိုးတိုင်း ကိုးဌာနသို့ သာသနာပြုရန် စေလွှတ်ခဲ့သည်။ အရှင် ယောနက(Yaonaka)လည်း ပါဝင်ပါသည်။ လန်နား၊ လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်း ဒေသမှ ရှမ်းလူမျိုးများလည်း သီဟိုဠ်ဘုန်းကြီးများထံမှ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ရရှိလာခြင်းကို (အရှင်ယောနကမထေရ်ထံမှ ရရှိသည့်အလား) ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်လျှင် ယောနက(Yonaka) ယွန်းများဟုမှတ်ယူလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ယနေ့တိုင် ယွန်းရှမ်းဒေသကို ထိုင်း(Thai) များက ယိုးနတ် (Yonok) ဟုခေါ်ပြီး ရှမ်းများက တိုင်းယွန်းဟုခေါ်ကာ ဗမာများက ယွန်းရှမ်းဟု ခေါ်ဝေါ်လာတော့သည်။ East Coast=ခေါ် သုဝဏ္ဏဘူမိဒေသသို့ အရှင်သောက၊ အရှင်ဥတ္တရတို့၏ တာဝန် ဖြစ်ခဲ့၏။)

မွန်စာ၊ မွန်ဗုဒ္ဓဘာသာစာ ရှိပြီးမှ မွန်ဗျည်းနှင့်ကိန်းဂဏန်းကို အခြေခံ၍ ယွန်းရှမ်းများက (၇)လုံး ထပ်ဖြည့်၍ ယွန်းရှမ်းစာ (Likh Dham, Likh Mong) ဟု ဖြစ်လာပါတော့သည်။ လန်နားရှမ်းများ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဝင် ဖြစ်လာပြီး ဗုဒ္ဓစာပေများ ရှိပြီးနောက်ပိုင်းမှာ ယွန်းရှမ်းများဟုခေါ်တွင်ကာ မိမိ၏စကားနှင့်တူသော ရှမ်းဒေသကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းဟုံတို့သို့ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ ပြန့်ပွားရောက်ရှိလာတော့သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာပြုလာသူများကို ယွန်းဂိုဏ်း(Yonaka Nikaya)ဟု နာမည်တွင်လာ၊ ပေါ်လွင်လာပါသည်။ ယွန်းရှမ်းများ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်ပြီး ယွန်းရှမ်းဗုဒ္ဓတရားတော်များ ရှိပြီးနောက် ဝလူမျိုးနှင့်လွယ်ခေါ် ပလောင်(Ta-Ang) လူမျိုးတို့သည် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ၌ ယွန်းတရားစာများကို တိုင်းမော်၊ တိုင်းနေတို့နှင့်အတူတကွ အသုံးပြုလာကြပါသည်။(ယနေ့တိုင်တည်း။)

တရုတ်သမိုင်း၌ ယူနန်(မိန်းတိုင်းဆစ်ဆောင်ပန်းနား မိန်းမော်တိုက်ခုံး)ရှိ ရှမ်းများသည် အေဒီ ၆ ရာစုကပင် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ဖြစ်နေကြောင်း တရုတ်မှတ်တမ်း၌ ပါရှိပါသည်။ ဆစ်ဆောင်ပန်းနားဒေသ ကျိုင်းဟုံမြို့၊ ဝတ်ပါဇေးကျောင်းတိုက်ကို A.D. 615 က တည်ထောင်ခဲ့ကြောင်း ယွန်းရှမ်းစာကဗျည်း ရှိကြောင်း ရေးသားထားသည်။ ယင်းယွန်းစာကို ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ၌သာ အသုံးများ၌ ဓမ္မစာ(လစ်ကမ်း)ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။

ယနေ့တိုင် လောနိုင်ငံ၊ ကျိုင်းမိုင်၊ ကျိုင်းဟုံ၊ ကျိုင်းတုံဒေသတို့၌ ယွန်းရှမ်းစာ(ခမ်းစာ)ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အသုံးပြုနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယွန်းနိုင်ငံဆိုရင် ထိုစဉ်က လောနိုင်ငံလည်း ပါဝင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ကျိုင်းတုံဒေသတစ်ခုလုံးက ယွန်းနိုင်ငံအတွင်း၌ ရှိနေသည်ဆိုတော့ ကျိုင်းတုံသားအားလုံးကလည်း ယွန်းရှမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။ နာမည်ဟူသည် ရွှေလျားပြောင်းလဲတတ်သောကြောင့် နမ်ခင်(Khuen river) ဒေသရှိ ရှမ်းများကို တိုင်းခင်(Tai Khuen)၊ ဗမာအခေါ် ဂုံရှမ်း ဟုဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ တိုင်းခင် ခေါ် ဂုံရှမ်းဘုန်းကြီးကျောင်းများက ယွန်းရှမ်းစာကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် သုံးစွဲနေသောကြောင့် ဂုံရှမ်းစာဟုလည်း ဒေသခံတို့က ပြောင်းလဲခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဂုံဂိုဏ်းဗုဒ္ဓဘာသာဟူ၍လည်း ရှိပါသည်။ ထိုဂုံဂိုဏ်းသည် ယခင်အခေါ် ယွန်းရှမ်းဂိုဏ်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကျိုင်းမိုင်၌မူ ယွန်းရှမ်းစာကို (မူလနိုင်ငံသားစာ Likh Mong) ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ ရောက်ရှိပုံကို မေးလျှင် ၄ ရာစုက လန်နား၊ လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်း၊ မွန်၊ ဒွါရဝတီ စသည်ဖြေမှ သင့်တော်ပါမည်။ ကျိုင်းမိုင်မြို့သစ် A.D. 1350 မှ စတင်သောကြောင့် ၄ ရာစု လန်နားကို မဆက်ကြပဲ မြို့သစ်အဖြစ်သာ စွဲမှတ်လေ့ရှိပါသည်။ ဒီနှစ်(၂၀၁၅) ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓနေ့တွင် စာရေးသူ ဘန်ကောက်သို့ ရောက်ရှိပြီး သာသနာရေးမှ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ချို့နှင့်တွေ့ထိခွင့် ရရှိခဲ့ရာ ဘန်ကောက်သို့ မွန်ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာများ ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်သည်ဟုဖြေဆိုသူ ရှိနေပါသည်။ သမိုင်းကို ယှဉ်ပြီး လေ့လာရာ၌ ခုနှစ်တိုက်ဆိုင်ရန်မှာ အရေးကြီးလှပါသည်။ လန်နားမှ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ(ယွန်းရှမ်းဗုဒ္ဓဘာသာ)၊ ဘန်ကောက်သို့ မရောက်ရှိ မပြန့်ပွားပဲ နေမည်မဟုတ်ပေ။ ဤအချက်ကို လျှော့ပေါ့ထား၍ မသင့်တော်ပေ။

ယွန်းရှမ်းများ ရှမ်းဒေသနှင့်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိပုံ

၁) လန်နား၊ လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်းဒေသရှိ ယွန်းရှမ်းများ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဖြစ်ပြီးနောက် အလွန်နှစ်ထောင်းအားရသောကြောင့် မိမိနှင့်စကားတူရာ ရှမ်းများရှိရာဒေသသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ပြန့်ပွားရေးကို ဆောင်ရွက်ရန် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လာကြပါသည်။ ၆ ရာစုကပင် မိန်းမော်တိုက်ခုံးနှင့်သိန္နီ(ဆဲနီဝီ)ဒေသများသို့ ယွန်းရှမ်းလူမျိုးနှင့်ယွန်းရှမ်းဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်ရှိခဲ့လေပြီ။ ယွန်းရှမ်း(ပါဠိသံ-သီဟိုဠ်သံ၊ ဘုရားဝတ်ပြုရုတ်ဖတ်သံများသည် ဗမာလို သ-သံ မရှိဘဲ သီဟိုဠ်လို ဆ-သံသာ သုံးပါသည်။ (ဥပမာ - အိုးကာဆ၊ နမိုးတသံဆ၊ ဆာဓု စသည်များ။)

ယွန်းနိုင်ငံ(ယခင်က) ကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းမိုင်တွင် ဘုရင် စော်ဘွားများ အာဏာထွားသည့်ကာလ A.D. 1479 တွင် ကျိုင်းမိုင်မြို့က မင်းသား၊ မင်းသမီး၊ ရဟန်းသံဃာများ၊ ပြည်သူလူထု မောင်ချို၍ ယခု အင်းလေးဒေသသို့ ယွန်းရှမ်း များသည် တောင်ကုန်းရှိသော်လည်း မြေပြန့်ကိုသာ ရွေး၍ ဘုရားတည်လေ့ရှိပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ် ဘုရားသမိုင်းမှတ် တမ်းများသည် ဗမာလိုသာ ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်၍ ဒေသခံအဖြစ်အပျက်နှင့်ကင်းကွာနေတတ်ပါသည်။ လဲချားမြို့နာ မည်ဟောင်းသည် နောင်ခမ်း-ဟုခေါ်ပြီး ဘုရားတည်ရာ၌ စော်ဘွားနှင့်ပြည်သူလူထု မပါဝင်ဘဲ မရှိနိုင်ပေ။ အသောကမင်း ကြီး၊ အလောင်းစည်သူ စသည်ဖြင့် အစချီသော်လည်း မရောက်ဘူးဘဲ တစ်နေရာရာကနေ ရေးပေးသည်နှင့်တူနေပါ သည်။ မိုင်းကိုင်သည် ယွန်းစကား ရှမ်းပြည်နယ်၏အလယ်မျဉ်းမြို့-ဟုအဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ ဆင်ခံဘုရားသည် ယွန်းရှမ်း လက်ရာ ဖြစ်ပါသည်။ လဲချားဘုရားရော၊ မိုင်းကိုင်ဘုရားရော ယွန်းရှမ်းဘုရားများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ယွန်းရှမ်းများ လာ ရောက်ကြည့်ရှုသုတေသနပြုပြီး နှိုင်းယှဉ်ကြပါရန် ဖိတ်ခေါ်အပ်ပါသည်။

၂)ယွန်းရှမ်း (ကျိုင်းမိုင်)၊ ယိုးဒယား(အယုဒ္ဓယ)တို့သည် ဗမာဘုရင်နှင့်နှစ်ပေါင်း(၂၀၀)ကျော်အတွင်း တိုက်ပွဲပေါင်း မြောက်မြားစွာ ဖြစ်ခဲ့ရပါသည်။ စားဝတ်နေရေး၊ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးမှာ အလွန်ပင်ပန်းဆင်းရဲခဲ့တာကြောင့် ယွန်း ရှမ်းမှတ်တမ်း၊ ယိုးဒယားမှတ်တမ်းများ ပြုစုထားခဲ့ရန် အချိန်မပေးနိုင်ဘဲ ရှိခဲ့ပါသည်။ ယွန်းရှမ်းစာသည် ကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းတုံတို့တွင် အားကောင်းနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ (ယခုမူ - ဂုံရှမ်းစာအနေဖြင့် အသိများနေပါသည်။)

ဗမာဘုရင် ဘုရင့်နောင်မင်းသည် စစ်နိုင်ပြီး သံပန်းများကို မသတ်ခြင်းကိစ္စ၌ များစွာ နာမည်ကောင်းရရှိပါသည် လူများကို သတ်ပစ်မည့်အစား မိမိဒေသများသို့ ဖမ်းသွားပြီး အသုံးပြုပါက ပို၍ အကျိုးရှိမည်ကို လက်ခံသူဖြစ်ပါသည်။ ယခုကတ္တူ(ဂူ-ဘုရား)ဒေသ၌ ယွန်းရှမ်းမင်းညီမင်းသားနှင့်နောက်လိုက်နောက်ပါများစွာကို ထားခဲ့သည်။ ကျွန်အနေဖြင့် မင်းအခွန်တော် မဆောင်ရသော ကတ္တူရွာသားများသည် ယွန်းရှမ်းဘုရားစေတီကို တည်ကြ၏။ စံကား-တွင် ယွန်းရှမ်း များ သီးသန့်သာသနာပြုသူများ(၁၄၇၉)က ရောက်နှင့်ပြီးသား ဖြစ်၏။ အင်းလေးဒေသ ရှေးဟောင်းဘုရားများ၊ ပုထိုး များသည် ယွန်းရှမ်းလက်ရာများ ဖြစ်သည်။

[မှတ်ချက်။ ။ဝါးချောထည်-သစ်စေး-ဆရိုး(သရိုး)-ယွန်းရှမ်းထည်)ပြုလုပ်တတ်သူများကို ပုဂံသို့ ရွာလိုက်ဖမ်းပို့ ခဲ့ပါသည်။ ဆရိုးသည် သစ်စေးကို သက်ကယ်စိမ်း၏ပြာဖြင့် ပျစ်အောင် ပြုလုပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဗမာက ပါဠိသံ ဆ အားလုံးကို သ-ပြုထား၍ သရိုးဟုဖတ်နေခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ယွန်းရှမ်းထည်မှ ယွန်းထည် ဖြစ်လာပါသည်။ သမိုင်း အမှန်ကို မပယ်စကောင်းပေ။]

ကျိုင်းတုံ၌ ယွန်းရှမ်းပညာရှင်များစွာ ကျန်နေသေးသည်။ ကျိုင်းတုံသည် ယွန်းနိုင်ငံစာရင်းဝင်ဖြစ်၍ ဖမ်းခဲ့ သော သံပန်းမဟုတ်ချေ။ ယွန်းရှမ်းမင်းဆက် စော်ဘွားများကို (မြန်မာက ရ-ကို ယ-အသံထွက်လေ့ရှိ၍ မန်းင်ရိုင်း-ကို မင်းရဲ ဟုရေးပြီး မင်းယဲ-ဟုအသံထွက်သည်။ ဗမာအသံကို မယူရဘဲ မင်းကို မန်းင်(Mang)၊ ရဲကို ရိုင်း(Rai) ဟုသာ အသံထွက်ရန် ဖြစ်သည်။ ယွန်းရှမ်းရွှေပြားခတ်လုပ်ငန်းများ တွင်ကျယ်ခဲ့သည်။ ယနေ့ ကျိုင်းတုံမြို့လယ် မဟာမြတ်မုနိ ဂေါပက လုံးဟောင်ခမ်းနွမ်တို့၏မျိုးရိုးသည် ယွန်းရှမ်းဖြစ်ပြီး ရွှေပြားခတ်လုပ်ငန်းပညာရှင်များ ဖြစ်သည်။ ဈေးကွက် နည်းပါးလာ၍ လုပ်ငန်းကို ရပ်လိုက်ရသော်လည်း လုပ်ငန်းသုံးပစ္စည်းများ သူ့အိမ်တွင် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ကျိုင်းတုံမြို့ရှိ ယွန်းရှမ်းထည်များ ယနေ့တိုင် ပြုလုပ်လျက်ရှိပါသည်။ ကျိုင်းတုံ ယွန်းရှမ်းထည်သည် ရှေးယွန်းရှမ်းမူအတိုင်း ပြုလုပ်ပြီး လက်ရာအသေးစိတ်လှ၍ ဈေးလည်း ကြီးလှသော်လည်း နိုင်ငံခြားသားများ ဝယ်နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံယွန်းရှမ်းထည် များ များများ ထွက်နိုင်ရေးဖက်သို့ ဦးတည်ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။

အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ဖမ်းဆီးသွားသော ယွန်းရှမ်းပညာရှင်များ ရှိပါသည်။ ဘုရားကြီးဝင်းအတွင်းရှိ ကြေးရုပ် များက သက်သေဖြစ်ပါသည်။ မန္တလေးရှိ ရွှေပြားခတ်လုပ်ငန်းကို ထိုင်းဘုရင်မင်းမြတ်သမီးတော်ဆီရိထွန်း(သီရိသုန္ဒရာ- (Siri Htorm)ကိုယ်တိုင် သွားရောက်လေ့လာခဲ့ပါသည်။ စာရေးသူလည်း ရောက်သွား၍ ထိုင်းဘုရင်မင်းမြတ်သမီးတော် ၏ပုံတွေကို မေးကြည့်ရာ လာရောက်လေ့လာသည်ဟုသာ သိကြပါသည်။ ကျိုင်းမိုင်၏ရွှေပြားခတ် ပြုလုပ်ပုံအဆင့်ဆင့် အတိုင်းရှိနေသေးကြောင်း၊ ကျိုင်းမိုင်ကတော့ စက်အားပါလာပြီဖြစ်ကြောင်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မိမိလုပ် ကိုင်စားသောက်နေသော ပညာရပ်ကို ဖမ်းဆီးလာခဲ့သော ယွန်းရှမ်းများထံမှ ပွားလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်ကို အနည်းဆုံး သိ ထားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ လူမျိုးရေးစိတ်ဓာတ် ပြင်းထန်လွန်းသဖြင့် ယွန်းရှမ်းများကို ကျေးဇူးမတင်လိုသော်လည်း ဘုရင့် နောင်မင်းကိုတော့ ကျေးဇူးတင်လိုက်ပါ။

မြေပြန့်ဗမာပြည်၌ ရှမ်းများစွာနှင့်ယွန်းရှမ်းများစွာ ရောက်ရှိနေထိုင်လာပါသည်။ ယွန်းရှမ်းများကို ယိုးဒယား ဟုသာ လွယ်လွယ် မှတ်လေ့ရှိပါသည်။ ယနေ့ ကချင်ပြည်နယ်နှင့်စစ်ကိုင်းတိုင်း အထက်ပိုင်း၌ ရှမ်းလူမျိုးများစွာ ရှိပါ သည်။ (တိုင်းခမ်းတီး၊ တိုင်းလိုင်)။ ယွန်းရှမ်းများ ပူတာအိုသို့ မရောက်ခဲ့သော်လည်း တိုင်းခမ်းတီးနှင့်တိုင်းလိုင်တို့၏မူလ

ဘုရားဝတ်ပြုသံသည် ရှမ်းပြည်နယ်မှ တစ်ဆင့်ကူးလာခဲ့သော ယွန်းရှမ်းဘုရားဝတ်ပြုသံများ(နမိုး၊ အိုးကာဆ၊ ဆာရ)တို့ သာဖြစ်ခဲ့ ဖြစ်ခဲ့ပါ။

ဗမာရာဇဝင်၌ စကားမပေါက်၍ တရုတ်နှင့်တရက် မကွဲပြားခဲ့ပေ။ ပုဂံကို တရုတ်များ(၁၂၇၉)က ဝင်တိုက်သည် ဟုရေးသားထားသော်လည်း မွန်ဂိုးခေတ် ဖြစ်နေ၍ မွန်ဂိုးများ ဝင်တိုက်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ အနော်ရထာမင်းစောက တရုတ်ဘုရင်ဦးတည်ဘွားထံသို့ ဗုဒ္ဓစွယ်တော်ပင့်ရန် ကြွချီခဲ့ကြောင်း ပါသော်လည်း တရုတ်သမိုင်းမှတ်တမ်း၌ မရှိပေ။ မိုင်းမော်ရှမ်းဘုရင် စဝ်ဦးတိန်နာမည်တော့ ရှိပါသည်။ ထားဝယ်(Tavoy)၊ တာ-ဆိပ်ကမ်း၊ ဝယ်(Voy-wai)-ကြိမ်မြို့၌ ယိုးဒယားဘုရားများ ရှိသည်။ ဆိုရှယ်လစ်စစ်ဗိုလ်ချုပ်များ အတွေးတိမ်မူကြောင့် အားလုံးမြန်မာမူ ပြုစေခဲ့သည်။ ရန်ကုန် ကြို့ကုန်းအရှေ့ စစ်တက္ကသိုလ်နှင့်ကပ်လျက်၌ ယိုးဒယားကျောင်းဆိုတာ မုခ်ဦးကြီးကြီးခိုင်ခိုင်မာမာ ရှိခဲ့သော်လည်း ယနေ့ ထိုနာမည်ကို ဖယ်ပစ်လိုက်ပြီဖြစ်ပါသည်။ အမှန်မှာ မူလအလှူရှင်ကို မပယ်သင့်သလို သမိုင်းမှတ်တိုင်များကို လည်း ပြောင်းမရေးသင့်၊ မဖျောက်သင့်ပေ။ ကမာရွတ်(မွန်စကား)မြို့နယ်၌ ရှမ်းစု၊ ရှမ်းရွာ၊ အင်းလျားရွာသစ် ရှိခဲ့ ရှိနေ ဆဲဖြစ်ပါသည်။ ကမာရွတ်ရှမ်းများ တော်လှန်ရေး၌ များစွာပါဝင်ခဲ့သည်။ ရဲဘော်သုံးကျိပ်ဝင် ဗိုလ်မှူးစောနောင်၊ ဗိုလ်မှူး စောအောင်တို့ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဗိုလ်မှူးညိုနှင့်ဗိုလ်သန်းတင်တို့သည် ရှမ်းကပြားများ ဖြစ်ပါသည်။ ရဲဘော်သုံးကျိပ် ထိုင်းနိုင် ငံမှ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်ဝင်လာတော့ ရှမ်းများ(ယိုးဒယားများ)ပါလာခဲ့သည်ကို မှတ်တမ်းမှာ တွေ့နိုင်ပါသေးသည်။

ယွန်းရှမ်းတိုင်းပြည် [ကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းတုံ၊ ကျိုင်းတိုင်၊ ကျိုင်းဆန်၊ ကျိုင်းမိုင်(လန်နား)၊ ကျိုင်းတောင်း၊ ဝိန်း စန်(လန်ဇန်)၊ လမ်းပွန်း၊ လမ်းပန်း]တို့ တည်ရှိခဲ့သည်ကို သိရှိရပြီ။ ယွန်းရှမ်းလူမျိုးများ ရှမ်းလူမျိုးရှိရာဒေသသို့ မိမိ၏ စိတ်ရင်းဖြစ် ဗုဒ္ဓသာသနာပြန့်ပွားရေးအတွက် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လာခဲ့ကြောင်းလည်း သိရပြီ။ ဗမာဘုရင်က သံပန်းအ ဖြစ် ဖမ်းဆီးခဲ့သော ယွန်းရှမ်းပညာရှင်များစွာ ရှိခဲ့ကြောင်းလည်း သိရပြီတည်း။

ယနေ့ရှမ်းပြည်နယ်၊ ဗမာပြည်အနှံ့၊ ကယားပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်၊ တနောင်ဆီ(တနင်္သာရီ တိုင်း)တို့သို့ ရောက်ရှိနေသော ယွန်းရှမ်းများသည် ယွန်းရှမ်း၊ ရှမ်းမိသားစုဝင်၊ ရှမ်းအဖြစ် ရဲရဲစွန့်စွန့် ခံယူရန် ဖော်ထုတ် ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ယွန်းရှမ်းလူမျိုးများသည် ဗုဒ္ဓသာသနာပြုသူများ အကျိုးပြုပညာရှင်များအဖြစ် မြင်ပေးရမည် ဖြစ်ပါ သည်။ သံပန်းဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ယနေ့ဂုဏ်ငယ်ဖွယ် မရှိတော့ပေ။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လက်မူပညာများစွာ ပေးခဲ့လေပြီ။ အင်္ဂ လိပ်က တနောင်ဆီ(တနင်္သာရီ) ၁၈၂၄ တွင် ပထမအကြိမ် စတင်သိမ်းခဲ့သည်။ ၁၈၂၃ မတိုင်မီက မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိ ထားသူများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသား ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဥပဒေကြောင့် ကိုးကန့်(သိန္နီစော်ဘွားနယ်၊ ပူကန့်ကိုး ဦး အုပ်ချုပ်သော အထူးတရုတ်ဒေသ၊ ကောင်ကန့်-ရှမ်းစကားကနေ ကိုးကန့်-ဖြစ်လာ) တရုတ်လူမျိုးကတောင် တိုင်းရင်း သားစာရင်း ဝင်ခဲ့၏။ ယွန်းရှမ်းလူမျိုးများ မိမိနေထိုင်ရာဒေသ၌ အေဒီ ၆ ရာစုမှ ၁၆ ရာစုအတွင်း အကြောင်းအမျိုးမျိုး ကြောင့် ရောက်ရှိထားနှင့်သည့် ရှမ်းလူမျိုးများ ဖြစ်ပါသည်။

ဗုဒ္ဓတရားတော်လာ စောင့်လေမျိုးနွယ် ဆိုသည့်တရားအဆုံးအမသည် သင့်လျော်ပါသည်။ မိမိအမျိုးကို ပင့်ပြီး အခြားလူမျိုးများကို နှိပ်စက်ရန် မလုပ်သင့်ပေ။ သူ့အပေါ်၌စွာသော နိုင်ငံရေးသမားများကို မုန်းပြီး မိမိသာ ပထမအာဏာရှင် ဖြစ်လို၍ ၁၉၆၂ က အာဏာသိမ်းခဲ့ပြီး တိုင်းပြည်သို့ အကြောင်းပြကောင်းအောင် ပြည်ထောင်စု မပြိုကွဲရေးဆိုပြီး ဗိုလ်အောင်ကြီးက အဆိုပြုခဲ့တာပါ။ ရှမ်းခေါင်းဆောင်များ မျှတသော ပြည်ထောင်စုအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ဖို့ ဆောင်ရွက် ခဲ့တာတွေကို မပြောကြဘဲ ခွဲထွက်မည့်ရှမ်းတွေပါဆိုပြီး သိမ်းကျိုးအိုးမဲသုတ်ပေးတဲ့လုပ်ရပ်တွေ ရပ်တန့်က ရပ်သင့်ပါပြီ။ ရှမ်းလူမျိုးများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာများ ဖြစ်ပြီး ရောက်ရာဒေသမှာ အကျိုးပြုပြီးသာ နေထိုင်ကြပါသည်။ ယွန်းရှမ်းများ သည် ရှမ်းစရိုက်အတိုင်း ဒေသအကျိုးပြုသူများသာ ဖြစ်သည်။ ရှမ်းလူမျိုးများသည် အတူနေ တိုင်းရင်းသားများရော၊ ဗမာရော၊ အကြောင်းမဲ့ မုန်းတီးရန်အကြောင်းမရှိပေ။ အချင်းချင်း အမုန်းပွားအောင် အိမ်ကြက်ချင်းလဲ အိုးမဲ မသုတ်သင့် တော့ပေ။

ရှမ်းစကား မပြောတတ်တော့၍လည်းကောင်း၊ မိဘက ရှမ်းစကားပြောတတ်သော်လည်း မိမိက ရှမ်းစကား နည်းနည်းသာ နားလည်ပြီး များများ မပြောတတ်၍လည်းကောင်း ရှမ်းအဖြစ် မခံယူတာ များလာပါသည်။ ဘုရားဟော စောင့်လေမျိုးနွယ်ကိုလည်း အားနာပါဦး။ ရှမ်းစကား တတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မတတ်သည်ဖြစ်စေ ရှမ်းအဖြစ် ခံယူနိုင်ပါသည်။ ခံယူသင့်ပါသည်။ ယွန်းရှမ်းများကလည်း ဂုဏ်ရှိသော လူမျိုးဖြစ်၍ ယွန်းရှမ်းဖြစ်ဖြစ်၊ ရှမ်းဖြစ်ဖြစ် ပြန်လည်ခံယူသင့်ပါ ပြီ။ ရှမ်း(အောက်ထပ်-ကလန်၊ သင်းချိုင်း-ဂူ)တို့သည် ယွန်းရှမ်းစကားများ ဖြစ်သည်ကို အများ သိကြပါသည်။

ယွန်းရှမ်းလူမျိုးများလည်း အခြားဒေသရှမ်းများနည်းတူ လန်နား ဝတ်စားဆင်ယင်မှု၊ လမ်းမယ့်ပင်း လမ်းဝုံး အကများ၊ သီချင်းများဖြင့် ရှမ်းနှစ်သစ်ကူးပွဲ (ပီမိုင်တိုင်း)ကျင်းပကြပါရန် အခြားရှမ်းစာပေယဉ်ကျေးမှုများနှင့်ဆက်သွယ် ရန် တိုက်တွန်းအပ်ပါကြောင်း။

-ကျမ်းကိုးစာရင်း

1. ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(ဒု)၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၆
2. မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(ပ-တ)၊ စာသူကြီးစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၈
3. မြန်မာရာဇဝင် ဦးဘသန်း၊ ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၉၁
4. Basic History of Multiracial Burma(1980) by S.S.Aik, Ahom Development Council, Guwahati, India, 2015.
5. Coedes, G., The Indianized States of Southeast Asia, University of Hawaii Press, Honolulu, USA, 1988.
6. Dodd, W.Clifton, The Tai Race (Elder Brother of the Chinese), White Lotus, Bangkok, 1996.
7. Doniger, Wendy, The Hindus, Penquin Group, USA, 2009.
8. Dr.U Than Tun(Shwebo), Hindu Buddhism Impact on Myanmar Culture, Moe Kyaw thu Books, Yangon, Myanmar, 2010.
9. Guillon, Emmauel, The Mons, Siam Society, Bangkok, 1999.
10. Harvey, G.E., History of Burma (to 1824), Frank Cass London, 1967.
11. Lianwen, Zhu, The Dai and their Architecture, DDBooks Bangkok, 1992.
12. Lonely Planet India 13th edn. By Lonely Planet Publication, India, 2009.
13. Lixin, Zheng, Guide to Chinese Buddhism, Foreign Language Press, Beijing, 2004.
14. Majumdar, R.C., An Advanced History of India(Macmillan India) Delhi, 1982.
15. Paintings on Tai Events by Tai Cultural Committee, Ruili, China, 2007.
16. Rapson E.J., the Cambridge History of India (C.Chand& Co.)Delhi, 1955.
17. Scott, J.George, Gezetteer of Upper Burma and the Shan States, Rangoon, Govt. Printing, (Burma) 1901.
18. ကိုယ်တိုင် သုတေသနပြုလေ့လာချက်များ